

ISSN 1392-3137. TILTAI, 2013, 3

PIRMO KURSO STUDENTŲ GEOGRAFIJOS STUDIJŲ PROGRAMŲ PASIRINKIMO MOTYVAI

Gintaras Brazauskas, Loreta Olberkytė, Olga Titova

Lietuvos edukologijos universitetas

Anotacija

Straipsnyje analizuojami geografijos studijų pasirinkimo motyvų tyrimo, atlikto trijuose Lietuvos universitetuose – Lietuvos edukologijos (toliau – LEU), Vilniaus (toliau – VU) bei Klaipėdos (toliau – KU), rezultatai, apimantys 2009–2013 mokslo metų laikotarpį. Bendras tyrimo tikslas – išsiaiškinti pirmosios pakopos studentų motyvus (pirmo kurso ir absolventų), kodėl pasirinko studijuoti geografiją, ir atskleisti jų pokyčius baigiant studijas. Šiame straipsnyje nagrinėjami tik pirmo kurso studentų apklausos rezultatai. Pateikiami socialiniai-demografiniai studentų bruožai, universitetų ir studijų programų pasirinkimo motyvai, formuluojamos išvados, apimančios minėtų universitetų geografijos pirmo kurso studentų apklausos rezultatus. Rezultatai naudingi tobulinant ir atnaujinant studijų programas, siekiant pritraukti daugiau studentų, besirenkančių geografo specialybę. Didėjantis mobilumas Europos Sąjungos erdvėje, kintantys mokslo finansavimo principai ir prioritetai lemia naujus iššūkius akademiniam šalies gyvenimui ir studijų pasirinkimui. Studijų pasirinkimo motyvai tampa vis kompleksiškesni ir rimtesni.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: geografijos studijos, studijų pasirinkimas, motyvacija, geografija.

Abstract

This article analyzes the reasons of choosing geography study research conducted at three universities in Lithuania – Lithuanian Education University (LEU), Vilnius (the VU) and Klaipėda (hereafter KU), and spanning 2009–2013 school year. The overall objective of the study – to find out the reasons for undergraduate students (first-year graduates) who has chosen to study geography and to reveal the changes in the completion of training. This article deals only with the first-year student survey results. This article presents the social-demographic characteristics of students, universities and courses of choice motives and conclusions are formulated, including the first-year university geography student survey results. Usefulness of the results is based on the curriculum development and renewal of the use, in order to attract a larger number of students who choose geographer specialty. Increasing mobility within the European Union, changing education funding policies and priorities determined by the academic challenges of the new country life and choice of study. Study selection considerations are becoming increasingly complex and serious.

KEY WORDS: geography studies, study selection, motivation, geography.

Įvadas

Integralus ir kompleksiškas geografijos mokslas, užtikrinantis visapusišką bei sudėtingą mūsų pasaulio pažinimą, leidžiantis geriau suvokti vykstančius įvairius dinamiškus procesus, yra patrauklus studentams, siekiantiems išsiugdyti visapusišką kompleksinį erdvinį mąstymą. Siekiant karjeros, tai suteikia prioritetą (Brazauskas ir kt., 2012). Suprantama, kad vienas svarbesnių sprendimų žmogaus gyvenime yra profesijos pasirinkimas. Nuo jo teisingumo priklauso savo visavertiškumo pajautimas ir pasitikėjimas savimi, atsirandantis dirbant darbą, kuris atitinka pašaukimą. Sunku tiksliai apibrėžti studijų, kartu ir būsimos profesijos pasi-

rinkimo motyvus, tačiau jų priklausomumas nuo tarpusavyje susijusių dalykų yra akivaizdus. Tai kvalifikuoti, naujausias žinias teikiantys dėstytojai, esamos techninės bazės, programinė įranga, įsidarbinimo galimybės, tarptautiškumas, studentų mainų galimybės ir kt.

Aktualios diskusijos apie Lietuvos aukštojo mokslo kokybę inicijuoja įvairius studijų pasirinkimo motyvų tyrimus. Tačiau studijų kokybė priklauso nuo labai konkrečių dalykų: aukštosios mokyklos vadybos lygio, finansavimo, šiuolaikinių studijų programų, profesionalių dėstytojų, studijų tarptautinio integravimo kokybės, kultūros, akademinės bendruomenės skaidrios motyvavimo sistemos ir kt. (Levickaitė, 2010). Dažnai studijų pasirinkimo situaciją nulemia ne asmens motyvai ar gebėjimai, o socialiniai veiksniai, pvz., profesijos prestižas, karjeros perspektyva, geras uždarbis, galimybė keliauti ir pan. Pastaruoju metu XXI a. vyraujanti apibendrinamoji motyvacijos koncepcija teigia, kad asmuo veikia kryptingai ir tikslingai, verčiamas derinti daugybę tikslų ir ketinimų (poreikių) įvairiuose kontekstuose, atsižvelgiant į įvairias trumpalaikes ir ilgalaikes paskatas (Brazauskas ir kt., 2012). Jaunimo profesijos ir specialybės rinkimosi teorines nuostatas, motyvaciją plačiai tyrė daugelis Lietuvos mokslininkų. Pasak R. Adamonienės (2010), studento vidinė motyvacinė struktūra turi teigiamos įtakos jo tolesnio mokymosi rezultatams ir aktyvios, kūrybinės asmenybės ugdymuisi. Jei interesas skatina geriau pažinti objektą, patenkinti pažinimo poreikį, tai polinkis kreipia asmens veiklą tam tikra pažintinės, socialinės ar techninės veiklos kryptimi (Samašonok ir kt., 2010). Geografijos mokslas ir studijos tam yra labai palanki terpė. Motyvacijos raidai įtakos turi ir laiko dimensija, t. y. motyvacijos proceso kitimas, turintis aiškia laiką ašį (Husman, Lens, 1999), sociokultūrinės aplinkos poveikis (Wentzel, 1999), mokslo pažangos siekis (Gage, Berliner, 1994).

Universitetuose vykstančios reformos tiesiogiai veikia studijų programas ir kryptingai veikia studentų motyvacijos procesą, tai pastebima ir analizuojant straipsnyje pateikiamo tyrimo rezultatus, kurio tikslas – nustatyti geografijos studijas pasirinkusių pirmo kurso studentų motyvus LEU, VU ir KU bei jų požiūrį į šias studijas.

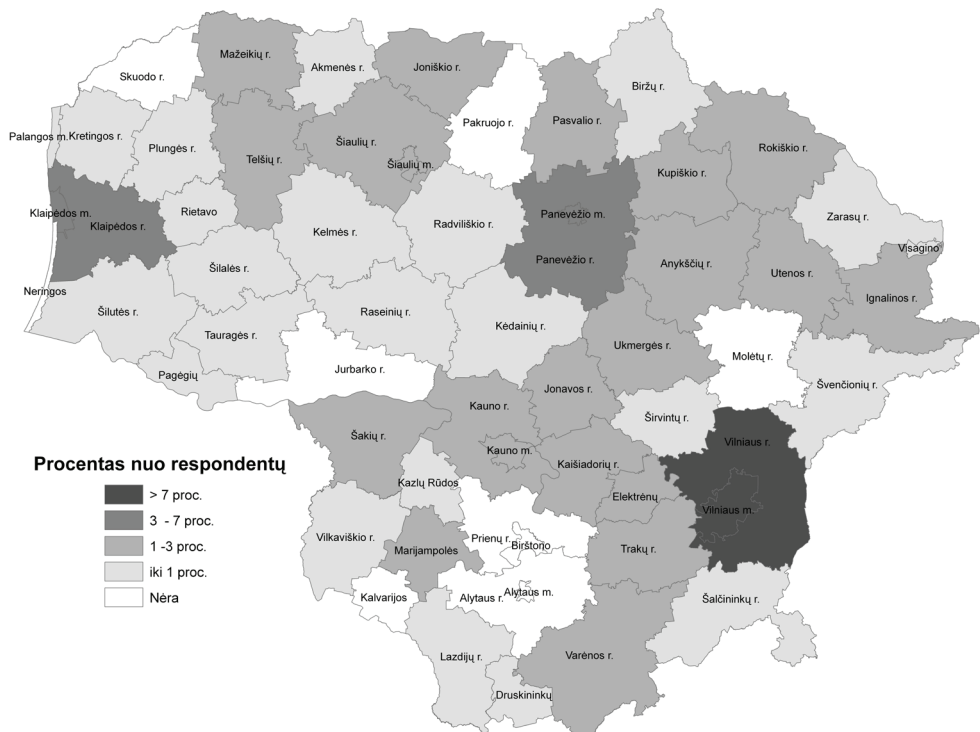
1. Tyrimo metodika

Siekiant įvertinti studentų geografijos studijų pasirinkimo motyvus, taikyta anketinė apklausa. Iš viso tiriamuoju laikotarpiu apklausta 316 respondentų (59 proc. LEU, 26 proc. VU ir 15 proc. KU). Tokia skirtinga procentinė respondentų išraiška aiškinama tuo, kad skiriasi geografiją studijuojančiųjų skaičius minėtuose universitetuose. Dominuoja LEU respondentai, todėl siekiant išlaikyti lygiavertę rezultatų interpretaciją, daugelis duomenų pateikiami pagal atskirus universitetus.

Klausimyną, pagal kurį analizuojami respondentų atsakymai, sudarė 16 pagrindinių klausimų (kurių penkiuose galima žymėti daugiau nei po vieną atsakymo variantą) ir 4 sociodemografiniai klausimai. Klausimyno sandarą sudaro kelių tipų klausimų grupės: sociodemografinių klausimų grupė; studijų (geografijos) programos pasirinkimo motyvų klausimų grupė; informacijos apie geografijos studijas vertinimo ir sklaidos klausimų grupė. Tyrimo duomenims apdoroti buvo taikoma *SPSS-PC 16.0* ir *Microsoft Excel 2003* programos, aprašomoji statistinių duomenų analizė.

2. Socialiniai-demografiniai respondentų bruožai

Analizuojant sociodemografinius tyrimo rodiklius paaiškėjo, kad didžiąją imties dalį (77 proc.) sudarė 18–20 m. amžiaus tiriamieji. Tai rodo, kad vis dar populiaru tendencija siekti aukštojo mokslo iš karto baigus vidurinę mokyklą. Pagal lytį pagrindinę tiriamųjų dalį sudarė moterys (65 proc.). Aukštasis mokslas Vakarų pasaulyje vyrams ir moterims yra vienodai prieinamas, tačiau skirtingi atributai lemia konkrečios studijų programos pasirinkimą.

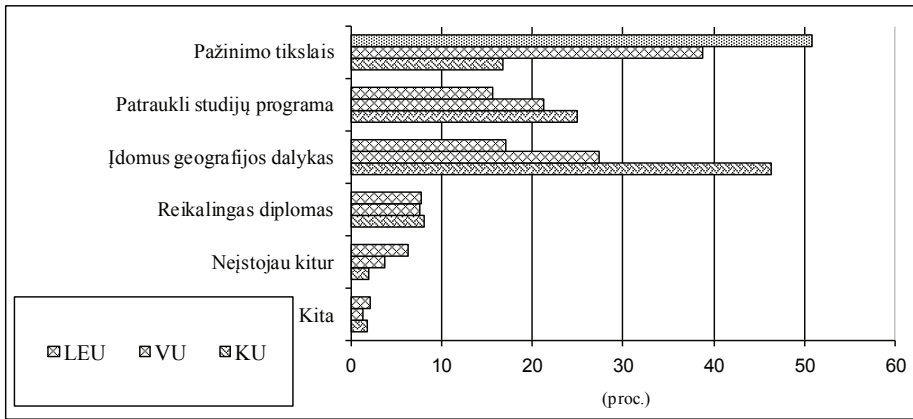

1 pav. Geografijos studijas pasirinkusių pirmo kurso studentų teritorinė sklaida
 Fig. 1. Territorial distribution of chosen Geography studies first – year students

Didelė dalis respondentų yra baigę gimnaziją – 59 proc. 87 proc. respondentų nurodė savivaldybę, kurioje baigė bendrojo lavinimo mokyklą. Remiantis šiais duomenimis, 22 proc. geografiją studijuojančių respondentų yra iš Vilniaus miesto ir rajono savivaldybės. Jų procentinės dalys pasiskirstė taip: LEU pasirinko 16 proc., VU – 5 proc., KU – 1 proc. vilniečių. Pasirinkusiųjų studijas iš Klaipėdos miesto ir rajono savivaldybės KU sudaro 32 proc. respondentų. Tarp pasirinkusiųjų LEU iš kitų savivaldybių vyrauja Panevėžio, Ukmergės, Anykščių; VU – Varėnos, Ukmergės, Elektrėnų, Marijampolės; KU – Šilutės, Telšių, Plungės, Palangos savivaldybės. Taigi gauti tyrimo duomenys pagal teritorinę sklaidą atskleidžia vyraujančią pasirinkimo galimybę studijuoti arčiau namų, tačiau studijas pasirinkusiųjų geografija gana plati – apima visą Lietuvą. Daugiausia studijuojančiųjų geografiją yra iš Vilniaus, Klaipėdos, Panevėžio, taip pat iš Varėnos, Anykščių ir Pasvalio miestų bei rajono savivaldybių. Iš kitų savivaldybių respondentų skaičius nebuvo didelis ir pasiskirstė tolygiai (1 pav.).

3. Geografijos studijų pasirinkimo motyvai ir numatomos perspektyvos

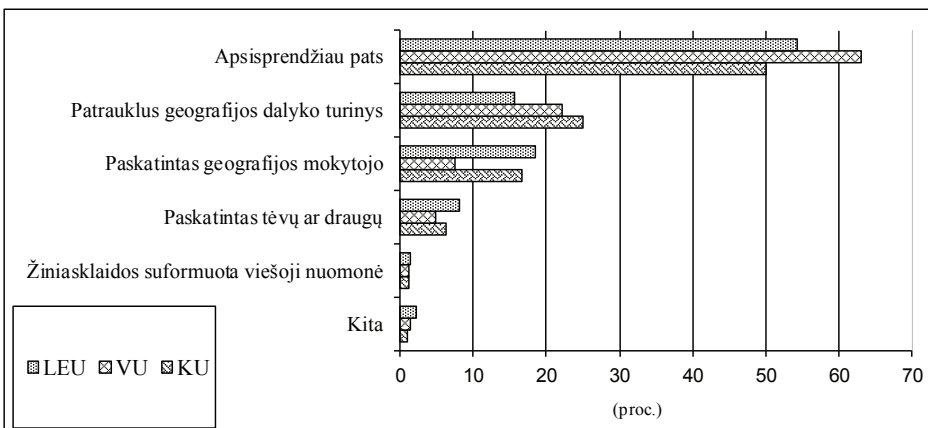
Tyrimo metu gauti duomenys atskleidė pagrindinius motyvus, lėmusius geografijos studijų programos pasirinkimą LEU, VU ir KU. Svarbiausi jų pateikti 2 paveiksle, kur matyti, kad respondentų studijų pasirinkimo motyvai pagal universitetus gerokai skiriasi. LEU pirmo kurso studentai geografijos programą rinkosi pirmiausia pažinimo tikslais (nurodė daugiau kaip 50 proc.). Antroje vietoje jie išskyrė patį geografijos dalyką (17 proc.). 15 proc. LEU respondentų tokį savo pasirinkimą motyvavo patrauklia studijų programa. KU pasirinkimą lėmė įdomus geografijos dalykas – 46 proc., patraukli studijų programa – 25 proc., o pasirinkimas pažinimo tikslais atitinkamai sudaro 17 proc. VU tarp pasirinkimo motyvų pirma vieta skiriama pažinimo tikslams – 39 proc. respondentų, antra – įdomiam geografijos dalykui (27 proc.), trečia – patraukliai studijų programai (22 proc.). Tyrėjus džiugina tai, kad tik nedidelė procentinė visų universitetų pirmo kurso studentų dalis kaip pagrindinį motyvą nurodo aukštojo mokslo diplomo gavimo svarbą (vid. tik 7 proc.). 6 proc. LEU, 4 proc. VU ir 2 proc. KU respondentų neįstojo ten, kur norėjo, todėl pasirinko studijuoti minėtuose universitetuose. Tai rodo, kad geografijos studijas renkasi motyvuoti studentai, įsigilinę į studijų turinį ir būsimą veiklą, siekiantys platesnio juos supančio pasaulio pažinimo. Taigi kokybiškas išsilavinimas (ne vien tik diplomo įgijimas) vis dažniau laikomas svarbiausiu atspirties tašku asmens karjeroje, žmogaus ir visuomenės turtu, padedančiu kurti ir valdyti bendrosiomis vertybėmis grindžiamą žmonijos ateitį.

2 pav. Respondentų studijų programos pasirinkimo motyvai pagal universitetus (proc.)

Fig. 2. Selection motives of respondents according to study program by universities (percent)

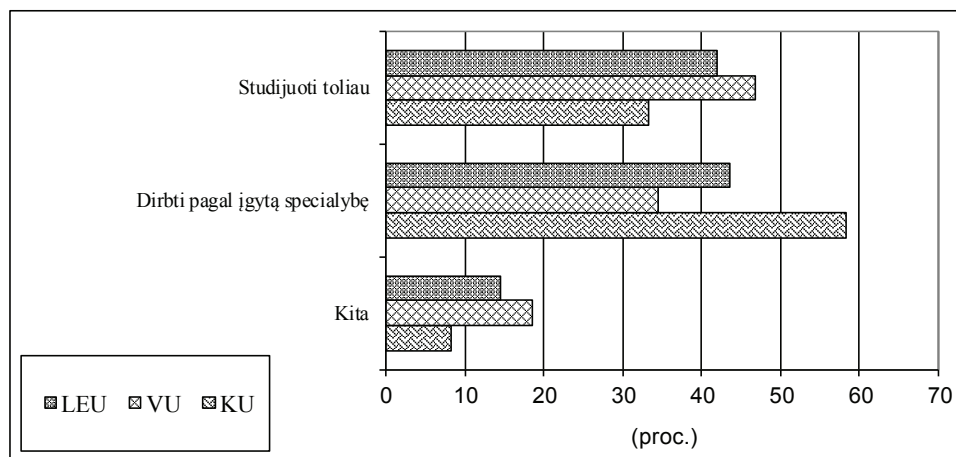
3 paveiksle matyti, kad didžioji dalis respondentų būsimą specialybę ir universitetą, kuriame studijuos, rinkosi patys, turėdami savo tvirtą nuomonę. Ypač išsiskiria VU – daugiausia būtent šio universiteto respondentų pareiškė apie tvirtą savo paties apsisprendimą – net 63 proc. Jie taip pat nurodė esą mažiausiai paveikti geografijos dalyko mokytojo (jo įtaką pripažino tik 7 proc.). Savo tvirtą apsisprendimą nurodė daugiau nei pusė ir kitų universitetų respondentų: LEU – 54 proc., KU – 50 proc. Pirmo kurso studentams nelabai didelę įtaką turėjo žiniasklaidos suformuota viešoji nuomonė, geri anksčiau studijavusiųjų atsiliepimai. Taigi ryškių skirtumų tarp įtaką darančių veiksnių, renkantis instituciją ir studijų programą pagal universitetus, nepastebėta.

3 pav. Studijų programos ir institucijos pasirinkimą lėmę veiksniai pagal universitetus (proc.)

Fig. 3. Study programs and institutions under the factors underlying the choice of universities (percent)

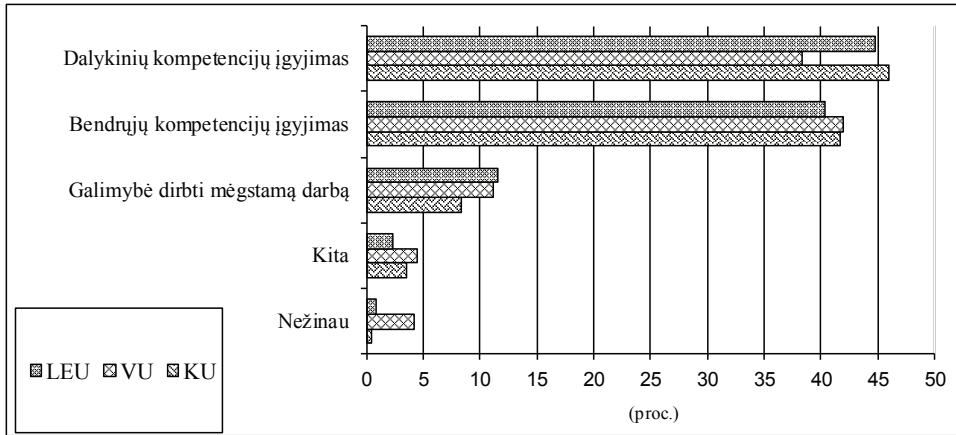
Didžioji dalis respondentų geografijos studijas pasirinko kryptingai, turėdami tvirtą nuomonę, tikslą, susidomėję patraukliu geografijos dalyko turiniu ir būsima profesija siedami su būsima ateitimi. Renkantis studijas svarbūs ir asmens interesai – tai pažintinio poreikio pasireiškimo forma, kuri užtikrina veiklos tikslų suvokimą ir pažintinę orientaciją.

4 pav. Numatomos perspektyvos baigus geografijos studijas pagal universitetus
 Fig. 4. Estimated perspectives after graduation of geography studies by universities

Atliekant tyrimą išryškėjo ir studentų numatomos perspektyvos baigus geografijos studijas (pirmos pakopos studijos tęsiasi 4 metus). Beveik vienodai pasiskirstė visų universitetų noro studijuoti toliau ir baigus studijas dirbti pagal specialybę procentas (4 pav.). Norą dirbti pagal specialybę daugiausia iš visų universitetų nurodė KU – net 58 proc. Tęsti studijas daugiausia pasiryžę VU respondentai – 47 proc.

Geografija – sudėtinga mokslų sistema, kurianti integruotą visuminį mokslinį pasaulio vaizdinį, grindžiamą erdviniais ryšiais ir jų kaita, užtikrinanti integruotą sudėtingo mūsų pasaulio pažinimą. Todėl dauguma studentų, siekdami išsiugdyti kompleksinį mąstymą, kuris teikia prioritetą siekiant profesinės karjeros, įgyti dalykinių ir bendrųjų kompetencijų, noriai renkasi būtent šias studijas. Tai atskleidžia ir tyrimo rezultatai (žr. 5 pav.). Visų universitetų pirmo kurso studentai beveik vienodai nurodė dalykinių (vid. 43 proc.) ir bendrųjų kompetencijų (vid. 41 proc.) įgijimo svarbą. Tik nedidelė dalis respondentų kaip pranašumą nurodė galimybę dirbti mėgstamą darbą. Taigi pabrėžiamas nusiteikimas ir gebėjimas kompetentingai naudotis geografijos žiniomis bei įgūdžiais asmeniniame, profesiniame ir visuomeniniame gyvenime.

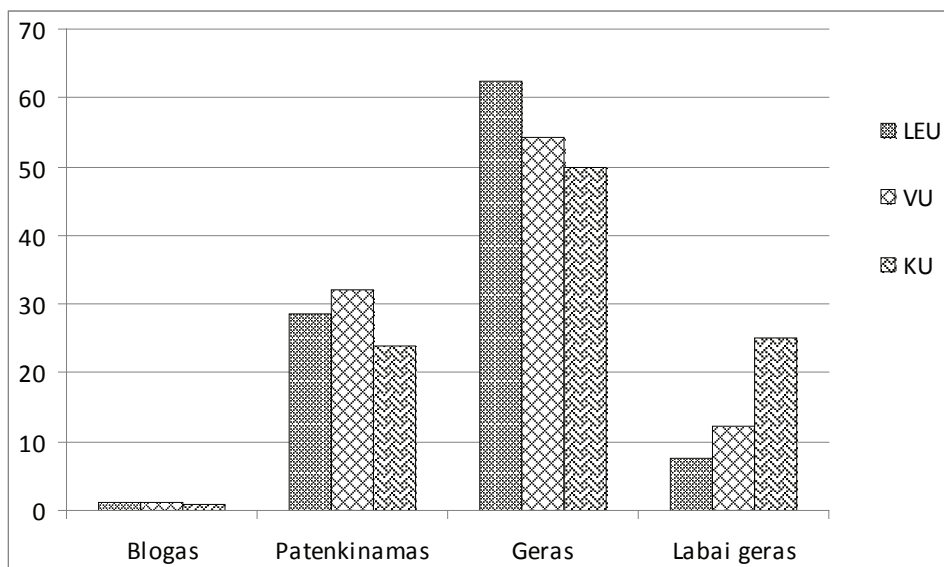

5 pav. Geografijos studijų pranašumas pagal universitetus (proc.)
 Fig. 5. Geography education benefit by the Universities (percent)

4. Pasirengimas geografijos studijoms

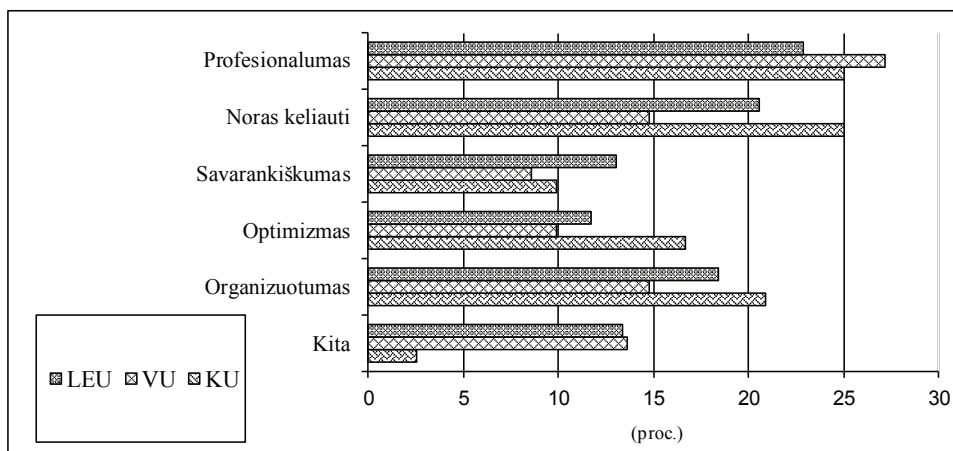
Studento vidinė motyvacinė struktūra ir pasirengimas studijuoti teigiamai veikia jo tolesnio mokymosi rezultatus ir aktyvios, kūrybingo asmenybės ugdymąsi. Atliekant tyrimą išaiškėjo gana geras savęs vertinimas, t. y. pasirengimas studijoms. Gerai pasirengę nurodė 62 proc. LEU, 54 proc. VU ir 50 proc. KU respondentų. Tarp nurodžiusių labai gerą pasirengimą vyrauja KU studentai (25 proc.). Tuo tarpu nurodžiusieji blogą pasirengimą sudaro tik 1 procentą (būdinga visiems universitetams). Tikėtina, kad ši dalis atsakiusių pasirinko geografijos studijas dėl diplomo arba dėl to, kad neįstojo kitur. Šis svarbus vidinis vertinimo komponentas leidžia manyti, kad geografijos studijas renka gerai pasirengę, tvirtus geografijos dalyko pagrindus dar vidurinėje mokykloje įgiję abiturientai (6 pav.).

Geografijos mokymas ugdo asmens nuostatas, kurios skatina solidarumą, rezultatyvų kultūrų dialogą ir tarptautinį bendradarbiavimą, norą konstruktyviai spręsti kylančias vietos bendruomenių, šalių, pasaulio problemas. Puoselėjamas nusiteikimas ir gebėjimas kompetentingai naudotis geografijos žiniomis bei įgūdžiais asmeniniame, profesiniame ir visuomeniniame gyvenime.

6 pav. Pasirengimo studijuoti savęs vertinimas pagal universitetus (proc.)

Fig. 6. Readiness self-assessment study by universities (percent)

7 pav. Savybės, būtinos studijuojančiajam geografiją, pagal universitetus (proc.)

Fig. 7. Features required for studying geography by universities (percent)

Atsižvelgiant į tai, respondentų paprašyta išskirti savybes, kurios svarbios pradedant studijuoti geografiją. Vyrauja profesionalumas (šią savybę daugiausia nurodė VU respondentai – 27 proc.), noras keliauti (vyrauja tarp KU respondentų – 25 proc.). Organizuotumą, kaip reikšmingą savybę, labiausiai akcentavo KU – 21 proc. respondentų.

Išvados

1. Atliekant tyrimą išryškėjo šie geografijos studijų pasirinkimo motyvai: geografijos dalyko turinio patrauklumas, pačių respondentų tvirtas apsisprendimas, atsiradęs dar mokantis vidurinėje mokykloje. Tai patvirtina, kad geografijos studijas renkasi motyvuoti studentai, tvirtai apsisprendę dėl pasirenkamos specialybės, įsigilinę į studijų turinį ir būsimą veiklą.
2. Geografijos studijas studentai renkasi kryptingai, turėdami tvirtą savo nuomonę, tikslą, susidomėję patraukliu geografijos dalyko turiniu, būsimą profesiją siedami su ateitimi. Renkantis studijas svarbūs ir asmens interesai – tai pažintinio poreikio pasireiškimo forma, kuri užtikrina veiklos tikslų suvokimą ir pažintinę orientaciją.
3. Dauguma studentų, siekdami išsiugdyti kompleksinį mąstymą, kuris suteikia prioritetą siekiant profesinės karjeros aukštumą, įgyti dalykinių ir bendrųjų kompetencijų, noriai renkasi geografijos studijas. Apklaustų universitetų pirmo kurso studentai beveik vienodai nurodė dalykinių (vid. 43 proc.) ir bendrųjų kompetencijų (vid. 41 proc.) įgijimo svarbą. Taigi pabrėžiamas nusiteikimas ir gebėjimas kompetentingai naudotis geografijos žiniomis bei įgūdžiais asmeniniame, profesiniame ir visuomeniniame gyvenime.
4. Studentų vidinė motyvacinė struktūra ir pasirengimas studijuoti teigiamai veikia jų tolesnio mokymosi rezultatus, aktyvios, kūrybingos asmenybės ugdymąsi. Tyrimo metu išaiškėjo, kad studentai gerai save vertina, t. y. pasirengę studijoms. Tai rodo, kad geografijos studijas renkasi gerai pasirengę, motyvuoti, tvirtus geografijos dalyko pagrindus įgiję abiturientai.
5. Tyrimo metu išryškėjo studentų numatomos perspektyvos baigus geografijos studijas. Trečdalis respondentų planuoja studijuoti toliau, o dirbti pagal specialybę ketina beveik pusė apklaustųjų. Respondentų nuomone, geografams svarbiausios šios trys savybės: profesionalumas, noras keliauti, organizuotumas.

Gauta 2013 08 30

Pasirašyta spaudai 2013 09 09

Literatūra

- Adamonienė, R. (2010). Studentų motyvacijos procesas ir jo kaitos galimybės. *Ugdymo psichologija* 21: 49–55.
- Brazauskas, G., Olberkytė, L., Stanaitis, A. (2012). Geografijos studijų programų absolventų pasirinkimo motyvacija. *Tiltai* 59 (2): 85–95.
- Gage, L. N., Berliner, D. C. (1994). *Pedagoginė psichologija*. Vilnius.
- Husman, J., Lens, W. (1999). The role of the future in student motivation. *Educational Psychologist* 34: 113–125.
- Levickaitė, R. (2010). Vilniaus Gedimino technikos universiteto studijų programos tyrimas. *Santalka. Filologija, Edukologija* 18(2): 67–76.

- Samašonok, K., Truncienė, R., Kulytė, D. (2010). *Studijų pasirinkimo motyvai ir pasitenkinimas studijomis*. Prieiga internetu: <http://www.viko.lt/uploads/files/2010/Straipsniai/01%20straipsnis.pdf> [žiūrėta 2013 04 04].
- Wentzel, K. R. (1999). Social-motivational processes and interpersonal relationships: Implications for understanding motivation at school. *Journal of Educational Psychology* 91: 76–97.

MOTIVES FOR CHOOSING GEOGRAPHY PROGRAMMES AMONG FIRST YEAR STUDENTS

Gintaras Brazauskas, Loreta Olberkytė, Olga Titova

Summary

Integral and complex geography education, ensuring a comprehensive and complex our world knowledge, allowing a wider and deeper understanding of the dynamic processes taking place in a variety of appealing to students who wish to develop a comprehensive integrated spatial thinking. For career advancement, it gives priority. It is understood that one of the most important decisions in person's life is a profession of choice. It determines its usefulness and sense of self-confidence resulting work corresponds vocation. It is difficult to define the study, while at the same time future career choices and motives, but their dependence on the inter-related things are obvious. This is a highly skilled teachers provide the latest news, the technical base, software, employment opportunities, internationalization, student exchange opportunities and so on.

The actual discussion of Lithuanian higher education, initiated by various study options grounds research. However, the quality of education depends on very specific things – the high school level management, finance, modern curriculum, professional instructors, study international integration of quality, culture, academia, transparent reasoning systems, etc. Often the study of choice is determined by the situation of individual motives and abilities, and social factors, such as prestige of the profession, career prospects, a good salary, the opportunity to travel, and so on. Recently, the twenty-first century predominant motivation concept states that a person acts intentionally and purposefully translated to combine a variety of objectives and intentions (needs) in different contexts, depending on a variety of short-and long-term incentives. Youth profession and specialty choice of theoretical approaches, motivation extensively studied, many Lithuanian scholars. Student's internal motivation structure has a positive impact on the further learning outcomes and active, creative personality development. If there is an interest in promoting access to the object deeper, more broadly, to meet the need for knowledge, this tendency draws a person in a certain cognitive, social and technical

direction of the action. Geography science and studies is a very good environment. Motivation for development is also affected by the time dimension, it is motivation to process variations, with a clear timeline, the environmental impact of socio-cultural, scientific pursuit of excellence.

Reforms in the universities directly influences the degree programs and a targeted impact on students “motivation to process is observed in the analysis of results of a study, which aims – to find out geography studies chosen of first-year students” motives LEU, VU and KU as well as their approach to these studies.

The study revealed a geography study motives: geography course content attractiveness of the respondents’ firm resolve, further learning in high school. This confirms that geography studies prefer to motivate students resolved on the chosen specialty, deep in the curriculum and future activities. Geography students prefer a focused, having a strong opinion, purpose, interested attractive geography course content and future profession linking the future. It is also important when choosing studies and personal interests – this is the form of cognitive demand that will ensure the objectives of perception and cognitive orientation. Most of the students in order to develop integrated thinking, which gives priority to career peaks, gain business and core competencies are willing to take geography studies. Surveyed first-year university students almost uniformly indicated subject (average 43 percent). General competencies (average 41 percent) an importance of acquiring. Thus, the emphasis of humor and the ability to competent use of geography knowledge and skills in personal, professional and social life. Students’ internal motivation to study the structure and preparation has a positive impact on their subsequent academic achievement and active, creative personality development. The study revealed a good self-esteem that is preparation studies. This shows that geography studies meet well prepared, motivated, strong fundamentals of geography graduates have acquired.

During the study revealed students provide perspective after geography studies. One-third of respondents plan to continue to study and practice the profession is going nearly half of the respondents. According to the respondents, there is three the most important properties for geographers: professionalism, willingness to travel, to be well organized.

